

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ
«ПОВЕРНЕННЯ ТА ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА
ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ»**

**Маріуполь
МДУ
2021**

УДК 323.172(477.6)

Редакційна колегія:

д.політ.н., професор К. В. Балабанов, д.і.н., професор
І. М. Грідіна, д.політ.н., професор Н. П. Пашина, к.політ.н.,
доцент О. Л. Гільченко, к.політ.н., доцент М. В. Булик, к.і.н.,
доцент С. П. Пахоменко

Затверджено до друку Вченою радою історичного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 4 від 17 листопада 2021 р.)

П 42

Повернення та переосвоєння
тимчасово окупованих територій у
Донецькій та Луганській областях:
збірник матеріалів круглого столу /
За ред. К. В. Балабанова. —
Маріуполь : МДУ, 2021. — 88 с.

УДК 323.172(477.6)

© Маріупольський державний
університет, 2021

з боку РФ та її проксі-структур: Аналітична записка. URL: <https://bit.ly/3F8Leil>.

УДК 323(043)

**ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЙ ЛУГАНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ ТА
ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСНОЇ ХВОРОБИ COVID-19**

Пашина Н.,

*д.політ.н., професор кафедри політології та міжнародних
відносин Маріупольського державного університету*

Одним з таких чинників для України є міжнародний збройний конфлікт з Російською Федерацією, який почався у 2014 році через агресію з боку Росії. Його наслідками стала не тільки загибель людей та тимчасова окупація частини територій Луганської і Донецької областей, пошкодження та знищення майна, вимушену міграцію населення, втрати бізнесу та бюджетних надходжень, тощо.

За сім років конфлікту регіон із економічно розвинутого з масштабною промисловою та транспортною інфраструктурою перетворився на депресивну постконфліктну територію, яка не тільки відстає за станом соціально-економічного розвитку, але й потерпає від слабкого інфраструктурного забезпечення, особливо в соціальній сфері. Значна частина закладів освіти та охорони здоров'я, а також установ забезпечення соціальних послуг залишилась на окупованій території, утворивши підвищене навантаження на залишки соціальних об'єктів в підконтрольних уряду України населених пунктах Луганської і Донецької областей. Їх нагальний розвиток стримується несприятливими умовами триваючого міжнародного збройного конфлікту (хоч останній час і не в активній фазі), шкідливий відбиток якого на життєдіяльності постконфліктних територій суттєво зріс під впливом пандемії коронавірусної хвороби COVID-19. Одночасна дія таких негативних факторів потребує проведення аналітичних досліджень проблем інфраструктурного забезпечення сталого розвитку

постконфліктних територій сходу України, що і обумовило вибір теми статті

Соціальна інфраструктура також зазнала значних втрат у зв'язку зі збройним конфліктом та окупацією частини територій. Окремі її сфери були розділені (сфера освіти), а спеціалізована медична допомога – практично втрачена. Триваючі бойові дії продовжують негативно впливати на здоров'я та добробут всіх громадян, які постраждали внаслідок конфлікту, зачіпаючи в першу чергу дітей не тільки через небезпеку, але й через проблеми системи освіти, особливо в районах уздовж лінії розмежування. Постраждала та невідновлена секторальна інфраструктура області, нажаль, не може забезпечити відповідний захист та розвиток.

У результаті окупації частини області на території, де здійснюють свої повноваження органи державної влади України, мережа освітньої інфраструктури зазнала істотного скорочення (табл.1).

Табл. 1. Показники освітньої інфраструктури Луганської області [1]

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість закладів дошкільної освіти, одиниць	598	259	237	248	253	250	250
Кількість дітей, тис. осіб	58,1	15,7	15,0	15,5	15,8	14,9	14,5
Кількість закладів загальної середньої освіти, одиниць	690	315	308	300	293	280	276
Кількість учнів, тис. осіб	170,9	58,6	51,5	52,3	53,2	54,5	55,2
Кількість закладів професійної освіти, один.	78	28	26	24	24	23	22
Кількість учнів, тис. осіб	24,1	6,3	5,9	5,9	5,6	4,9	4,7
Кількість ЗВО (коледжі, технікуми, училища), одиниць	26	10	8	8	8	8	8
Кількість студентів, тис. осіб	15,3	4,7	2,6	2,6	2,3	2,5	2,3

Кількість ЗВО (університети, академії, інститути), одиниць	8	2	4	4	5	4	4
Кількість студентів, тис. осіб	66,3	17,6	17,2	15,7	16,8	18,4	17,8

З 2013 року кількість дошкільних закладів освіти та шкіл зменшилась на 58 % та 60 % відповідно. Незважаючи на це та наявності територіальної диференціації, середня наповнюваність закладів загальної середньої освіти відповідає середньому показнику по Україні, становлячи 44,8 %, а кількість учнів у розрахунку на 1 вчителя складає 9 осіб. Однак, в області спостерігається погіршення якості освіти через повну або часткову втрату матеріально-технічної бази, прогалини у навчанні, тимчасове закриття шкіл та садочків через пошкодження інфраструктури внаслідок обстрілів чи через пандемію коронавірусної хвороби COVID-19, нестачу кваліфікованих викладачів, брак навчальних матеріалів, високу вартість навчання для сімей та недостатню кількість психосоціальних програм [2].

Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти протягом 2014-2019 років також зазнала істотних змін. В області збереглися тільки 6 професійних аграрних ліцеїв у Біловодську, Білокуракиному, Марківці, Сватовому, Новоайдарі та Новопскові. Щороку ці навчальні заклади випускають понад 1000 молодих спеціалістів, з яких близько 60% направляється для роботи на підприємства агропромислового комплексу. Однак рівень закріплення їх протягом останніх трьох років є низьким. Відповідно до зменшення кількості закладів відбулись зміни обсягів прийому до закладів професійної (професійно-технічної) освіти[3].

Найбільших втрат зазнала система вищої освіти, яка за період з 2013 року по теперішній час скоротила систему своїх закладів на 64,7% і представлена 8 закладами I-II рівнів акредитації та 4 закладами III-IV рівнів акредитації. Через ініційовані програми щодо сприяння процесу дистанційного навчання та спрощення процедур вступу до вищих навчальних, в т.ч. через освітні центри «Донбас – Україна», у 2019 році вступили до закладів вищої освіти Луганщини 890 абітурієнтів

– випускників з тимчасово окупованої території Луганської області [4].

Через пандемію COVID-19 всі заклади освіти перейшли на дистанційне навчання, що суттєво вплинуло на якість освітніх послуг. Відсутність у більшості студентів та викладачів відповідної власної комп'ютерної техніки, а у закладів якісного мультимедійного обладнання та відповідного програмного забезпечення практично зупинило процес навчання.

Вимушений перехід на дистанційне навчання висвітлив не тільки слабку методичну та матеріально-технічну забезпеченість закладів освіти, особливо загальноосвітніх шкіл, які не мали відповідного комп'ютерного обладнання чи якісних навчально-методичних матеріалів задля нормальної організації освітнього процесу в режимі он-лайн. Такий перехід виявив неготовність населення, тобто споживачів освітніх послуг, до такого методу навчання. Мова ведеться не про моральну готовність, її ми не розглядаємо. Більшість сімей учнів та студентів не були забезпечені не тільки комп'ютерами, ноутбуками чи смартфонами, вони не мали доступу до якісного Інтернету. За даними статистичних спостережень тільки 63,3% населення Луганської області мають доступ до послуг Інтернет вдома, а 67,4% користувались ним протягом року[5]. Отже, гарантоване Конституцією право на освіту багатьом довелось реалізовувати власним коштом, купуючи електронні гаджети та доступ до якісного Інтернету, що у період економічної кризи, вимушеної зупинки деяких підприємств і виплати заробітної плати, а для декого і втрати роботи стало нагальними, але неочікуваними додатковими витратами.

Інфраструктурна сталого розвитку постконфліктних територій Луганської області в умовах міжнародного конфлікту та пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 має жахливий стан. Відновлення та розбудова окремих її елементів без комплексного підходу, як це відбувалось останніми роками, за будь яких темпів не уможлиблює зростання добробуту людей, що чітко показала поточна ситуація безуспішної протидії пандемії. В умовах незавершеного конфлікту та недостатності власних ресурсів у органів місцевого самоврядування, незважаючи на ефективність реформи децентралізації, розвиток регіональної виробничої та соціальної

інфраструктури потребує підтримки держави. Однак, така підтримка має бути не тільки в матеріальній площині, як то перерахування субвенцій чи фінансуванні окремих програм, а передбачати розробку та реалізацію Концепції соціально-економічного розвитку постконфліктних територій Донецької та Луганської областей [6].

В її межах концептуальні підходи до соціально-економічного розвитку Луганської області мають передбачати: реалізацію Стратегії, яка поширюється на підконтрольну Україні територію області з можливістю подальшого масштабування економічної системи на тимчасово окуповані території після їх реінтеграції в єдиний конституційний простір України; врахування вимог міжнародних зобов'язань України, в тому числі Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, угоди про приєднання України до Світової організації торгівлі, угод про зону вільної торгівлі тощо. Основою розвитку повинні стати територіальні громади, які мають розвивати інфраструктуру та створювати привабливі умови для бізнесу, який за рахунок сплати податків забезпечить сталий розвиток громад.

Кінцевою метою Концепції, а в її межах оновлених стратегій розвитку області та громад, стане формування випереджаючого розвитку Луганської області, що в підсумку забезпечить комфортні умови проживання, самореалізацію та розвиток громадян, підвищення якості їх життя на постконфліктних територіях завдяки розвитку інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Демографічна та соціальна статистика. Освіта / Головне управління статистики у Луганській області. URL: <http://lg.ukrstat.gov.ua/sinf/osvita/osvita.php.htm> (дата звернення: 10.12.2020).
2. Chen Zh., Haynes K. Comparative assessment of public transportation infrastructure and regional economic development. *Transportation, knowledge and space in urban and regional economics* / Ed. by K. Matsushima and W. P. Anderson. Elgar Online, 2018. P. 77–98. DOI:

- 10.4337/9781785366062.00011. URL:
<https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781785366055/9781785366055.xml> (дата звернення: 23.03.2021).
3. Інформаційно-аналітична довідка щодо основних тенденцій соціально-економічного розвитку регіону / Луганська обласна державна адміністрація. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/dodatok1_3.pdf (дата звернення: 15.12.2020).
 4. Демографічна та соціальна статистика. Освіта / Головне управління статистики у Луганській області. URL: <http://lg.ukrstat.gov.ua/sinf/osvita/osvita.php.htm> (дата звернення: 10.12.2020).
 5. Інформаційно-аналітична довідка щодо основних тенденцій соціально-економічного розвитку регіону / Луганська обласна державна адміністрація. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/dodatok1_3.pdf (дата звернення: 15.12.2020).
 6. Соціально-економічний аналіз Луганської області. Аналітично-описова частина до стратегії розвитку Луганської області / Луганська обласна державна адміністрація. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/socialno-ekonomichniy_analiz_o.pdf (дата звернення: 10.12.2020).

УДК 323(477.6-074):341.383

ЯКИЙ ШЛЯХ НАЙБІЛЬШ ПРИЙНЯТНИЙ ДЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ РАЙОНІВ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ?

Попов В.,

*студент спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні
 комунікації та регіональні студії ОС Магістр
 Маріупольського державного університету*

Вже восьмий рік Україна показує світові, як протистояти набагато могутнішому супротивнику. У цьому протистоянні з Російською Федерацією Україна здобула безцінний досвід, який оплачений дуже високою ціною. За інформацією Управління